

Octavian Niescu

29 sept 1996

Ruc.

OCTAVIAN NIESCU

ROLUL ROMÂNESC

1996

NUMMUS

Revista colecționarului numismat

Nr. 1 ● 30 septembrie 1996

1.500 lei

Polul românesc

Octavian IIESCU

1860 să creeze un sistem monetar național, având ca unitate un român, echivalent cu francul francez. Noul sistem era menit să înlocuiască numărul mare de monede străine, folosite curent în comerț pe teritoriul noului stat românesc. În cadrul acestui sistem, se preconiza emiterea

unei monede de aur în valoare nominală de 20 români, cu caracteristicile intrinseci ale napoleonului și care urma să fie primul pol de aur românesc, polul lui *Cuza Vodă*. Dar din motive politice și mai ales economice și financiare, această inițiativă n-a depășit stadiul de proiect. Au rămas doar mărturie desenele pieselor de 20 români (aur), 5 români (argint) și 10 centime (bronz), desene executate de numismatul (gravorul) francez A. de Longperier; de asemenea s-au bătut de probă câteva piese de bronz de 5 parale în 1860 și de 5 sutimi în 1864.

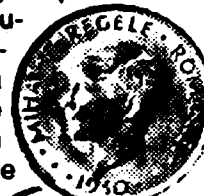
În anul 1867, Adunarea Deputaților adoptă cu mare majoritate legea pentru înființarea unui nou sistem național și fabricarea monedelor naționale, stabilind ca unitate a noului sistem leul de argint, împărțit în 100 de bani; potrivit acestei legi urmau să se bată monede de 20, 10 și 5 lei de aur, 2 lei, 1 leu și 50 bani de argint și 10, 5, 2 bani și un ban de aramă, toate având aceleași caracteristici de greutate și titlu ca și monedele franceze de valori nominale similare. În temeiul acestei legi se bat în 1867 la Birmingham (Anglia) cele 4 monede divizionare de aramă, iar în 1868 se emit demonstrativ primele monede românești de 20 lei de aur. Apare astfel primul pol de aur românesc, echivalent al napoleonului care i-a servit ca model. Datorită însă faptului că în inscripția de pe avers, numele emitentului – Carol I – era urmat de titlul: „Domnul Românilor”, titlu ce a stârnit proteste vehemente din partea Austro-Ungariei, guvernul României a fost nevoit să nu pună în circulație această emisiune. Din totalul de 200 de exemplare, câte au apucat să fie bătute de Monetăria Statului, o sută au fost îngropate în anul 1875 la temelia Castelului Peleş, iar restul s-au risipit, păstrându-se astăzi în marile colecții numismatice.

Monetăria Statului își începe efectiv activitatea în 1870, când bate monede

de 20 de lei de aur și 1 leu de argint, valorile nominale de bază ale noului sistem monetar național. Noile monede intră imediat în circulație, iar polul de aur românesc începe să suplinească napoleonul în tranzacțiile mai însemnate, în care aurul avea un rol preponderent. Și tot la Monetăria Statului din București, se bat în 1883 și 1890, de data aceasta în cantități apreciabile, piese de aur de 20 lei. Iar în 1906, cu prilejul împlinirii a 40 de ani de domnie a regelui Carol I, s-a bătut la Bruxelles o serie jubiliară, cuprinzând monede de 100, 50, 25, 25, 20 și 12,50 lei de aur și 5 lei și 1 leu de argint; piesa de 20 lei din această serie este ultimul pol de aur care a avut putere de circulație la însăși valoarea sa nominală.

Începând din 1881, Banca Națională a României de curând înființată, emite bancnote de 20 și 100 lei, care circulă paralel cu monedele de aur și cele de argint. Alături de polul de aur, se folosește deci la această dată și un pol de hârtie. Din 1914, după izbucnirea primului război mondial, monedele de aur, apoi și cele de argint dispărând din circulație, va rămâne în uz multă vreme numai acest pol de hârtie, reprezentat de billetul de 20 de lei, emis de Banca Națională a României. În total, de la 1881 la 1929, au fost 93 emisiuni succesive ale bancnotei de 20 lei, ceea ce evidențiază rolul ei de frunte în circulația banilor timp de peste 40 de ani.

Pagubele imense aduse economiei naționale de anii grei ai primului război mondial, cheltuielile uriașe necesitate de reorganizarea ei după Unirea cea Mare, la care s-a adăugat și enormul prejudiciu cauzat de refuzul guvernului bolșevic de a restitui țării noastre tezaurul evacuat în 1917 la Moscova, toate acestea au întârziat adoptarea unor măsuri de stabilizare monetară, imperios cerută de noua conjunctură economică post-belică. Această stabilizare are loc în 1929 și în cadrul ei, se emit în 1930 monede metalice de 5 și 20 lei, ambele confecționate dintr-un aliaj de cupru-zinc-nichel, de culoare galben-auriu. Piesa de 20 lei, noul pol, era

În septembrie 1991, a reapărut în circulație polul, moneda metalică de 20 de lei, acel pol cu care cinci generații

de români și-au făcut cumpărăturile de zi-de-zi, la piață, primind în schimb mai mult sau mai puțin, după cum era vremea. Cinci generații, într-adevăr, dacă ținem seama de cea mai veche atestare a unui pol pe meleagurile românești, încă înainte de Unirea Principatelor, când a pătruns la noi moneda de aur de 20 franci francezi. Având greutatea de 6,45 și titlul de 900/1000 – calități intrinsece riguros păstrate de la o emisiune la alta – această monedă cucerește încă de la începutul secolului al XIX-lea un loc de seamă în circuitul economic internațional, impunându-se mai ales după urcarea pe tronul Franței a împăratului Napoleon al II-lea, când îi împrumută și numele, devenit apoi curent, de *napoleon*. Adoptând neîntârziat noul napoleon, în afacerile comerciale, la București și Brăila sau la Iași și Galați, românii din cele două Principate l-au denumit „pol”, nume a cărui semnificație va fi explicată ceva mai departe.

După Unirea Principatelor, domnitorul Alexandru Ioan Cuza și sfetnicii săi de la București și Iași au încercat în anul

una din cele mai frumoase monede românești emise până la acea dată; pe avers, ea purta chipul copilului rege, iar pe revers, o alegorie a Marii Uniri din 1918: un grup de patru femei, îmbrăcate în costume naționale, una din ele reprezentând ROMÂNIA, patria mamă, care primește cu brațele deschise Basarabia, Bucovina și Transilvania, Banatul, Crișana și Maramureșul). Culoarea aurie strălucitoare a aliajului din care era confecționată această monedă, dând iluzia unei monede de aur, păstra încă neștersă amintirea polului de aur a emisiunilor lui Carol I. Noua monedă de 20 lei, cu efigia regelui Mihai I, a circulat foarte puțin. La 8 iunie 1930, cu sprijinul unor oameni politici, este proclamat rege al României Carol al II-lea, care emite în același an monede de cupru-zinc-nichel cu valoare nominală de 20 și 10 lei. Monedele de 20 lei, nou emise, înlocuiesc pe cele având aceeași valoare, dar purtând numele și efigia regelui Mihai I.

Din 1930, începe o nouă perioadă de glorie pentru pol, moneda cu valoarea nominală fiind de 20 lei,

foarte potrivită pentru nivelul de atunci al prețurilor de pe piață. Îmi amintesc că, pe când eram copil, un covrig costa 2 lei, deci cu un pol, puteam cumpăra 10 covrigi. Ciocolata cea mai scumpă,

importată din Elveția, Velma Suchard, costa numai 16 lei pachetul de 100 grame, în vreme ce zahărul, datorită monopolului fabricilor producătoare, se vindea cu 32 lei kilogramul. Polul era des pomenit în vorbirea curentă, intrând în compunerea unor expresii uzuale, ca de exemplu: „polul și considerația”, formula de salut incluzând cuvenitul bacșiș pentru un serviciu oarecare, sau dimpotrivă, la frizer: „un pol cu ras cu tot” era anunțul prin care un lucrător atrăgea atenția casieriei că, clientul pe care tocmai îl servise, nu îl onorase de loc. S-a întâmplat chiar, prin 1935 sau 1936, ca polul să devină tema unui șlagăr de mare succes, ce începea cu versurile: „Dacă nu te superi, dă-mi un pol/Chiar dacă te superi, dă-mi un pol!”

Este cazul să amintim că, în perioada

dintre cele două războaie mondiale, au mai apărut în trei rânduri poli de aur, în cadrul unor emisiuni cu caracter jubiliar, ce nu erau destinate circulației obișnuite. Prima emisiune urma să aibă loc în 1927, pentru a marca împlinirea a cinci ani de la încoronarea regelui Ferdinand și a reginei Maria la Alba Iulia, dar moartea celui dintâi rege al tuturor românilor a făcut să se întârzie până în 1929 apariția acestei serii. Ea cuprinde 4 valori nominale: 20, 25, 50 și 100 lei, toate cu mitesimul 1922. Nu au avut putere circulatorie. Același regim l-au avut și cele două emisiuni jubiliare ale lui Carol al II-lea: prima cu data de 1939, la o sută de ani de la nașterea lui Carol I, a doua din 1940, la zece ani domnie. Ambele emisiuni cuprind valori nominale de 20 și 100 lei, fiecare valoare în câte două variante. Monedele de 20 lei, deși nu au avut putere circulatorie, reprezintă ultimii poli de aur românești.

În 1942, se emite primul pol de război: 20 lei de zinc, emisiune continuată în 1943 și 1944.

Inflația începută în 1945, va culmina în mai 1947 cu emisia bancnotei de 5 000 000 lei. În aceste condiții, moneda de 20 lei, lipsită de orice valoare,

dispare complet din circulație. Ea re apare după reforma monetară din 15 august 1947, dar sub forma unui bilet emis de Ministerul Finanțelor. Emisiunea acestui pol de hârtie va continua până la 1950, când același Minister emite ultimul bilet de 20 lei. Iar în 1951, se bate o monedă de 20 lei, din aluminiu, primul pol republican. El va

avea însă o viață scurtă, căci prin reforma bănească din 28 ianuarie 1952 se va introduce un sistem monetar de tip sovietic, din care valoarea nominală de 20 lei va fi înlocuită cu bancnota de 25 lei.

Astfel, polul românesc dispare definitiv din circulație, timp de 4 decenii. Încet, încet, denumirea de pol a fost dată uitării.

De ce au denumit românii pol o monedă cu valoarea nominală de 20 lei, indiferent dacă era un ban de aur, de metale comune sau de hârtie?

Dicționarul explicativ al limbii române nu ne oferă nici o explicație a acestui nume. Ea nu poate fi găsită decât dacă vom parcurge un întreg capitol de istoria monetară. Pe scurt, iată ce vom afla: la sfârșitul secolului al XVI-lea, pătrunde în țările române o monedă mare de argint, talerul emis în Țările de Jos (azi Belgia și Olanda). Pe una din fețe, acești taleri purtau ca stemă un leu mare, ridicat în două picioare, ceea ce i-a determinat pe români să-i numească taleri-lei, mai simplu, lei. În veacul următor, aceste monede au circulat intens în Țara Românească și în Moldova, fiind frecvent pomenite în documentele vremii sub denumirea de lei. De la acești lei, veniți din Belgia și Olanda de azi, se trage numele leului nostru. După cucerirea Țărilor de Jos de către Imperiul Habsburgic, la începutul secolului al XVIII-lea s-a pus capăt emiterii acestor monede, care făceau concurență serioasă talerilor austrieci. Românii din ambele Principate, obișnuți cu folosirea talerilor-lei, i-au înlocuit cu o monedă de calcul, denumită tot leu și care, potrivit sistemului otoman, se împărțea în patruzeci de parale, după cum leul nostru de azi se împarte în 100 de bani. O sumă de 20 parale, reprezentând o jumătate de leu, era denumită pol, cuvânt de origine slavă însemnând jumătate. Astfel, în socotelile din acele timpuri pot fi întâlnite sume ca: 10 lei pol, adică 10 lei și 20 parale, cât reprezenta jumătate din leu. Cu timpul, termenul pol a sfârșit prin a desemna orice monedă valorând 20 de unități, ca napoleonul, piesă de 20 franci, apoi moneda noastră de 20 lei. Așa s-a ajuns la polul străbunicilor și bunicilor noștri.

Noua monedă de 20 lei, cu chipul lui Ștefan cel Mare, este aurie și sclipeste la lumină, reamintindu-ne, dacă nu polul de aur al înaintașilor noștri, măcar pe cel din 1930. Dacă nu și ca putere de cumpărare. Și dacă inflația care erodează moneda noastră nu va fi stopată, polul nostru de azi va dispărea, din nou, încet, dar sigur, din viața noastră de toate zilele.

